

Gele sterren

Op Curaçao wordt
davidster misbruikt

J Street

Linkse lobbygroep
ageert tegen AIPAC

Roestvrijstaal

De autobiografie van
Philip Staal, oorlogsvrees

Bezopen

Columnist Mok is boos
op Olmerts 'schaamte'

NIW 10

NIEUW ISRAELIETISCH WEEKBLAD

12 december 2008 • 15 kislew 5769 • Jaargang 144

Begin sjabbat 16.15 uur • Einde sjabbat 17.17 uur

Jazz als religie

Ontruiming

Groen feesten

DNA checken

Wezenloos gevecht

Hoe oorlogsvrees Gutmann
haar geld niet kreeg

Weer wezen?

Wezenloze strijd, gekwetst in hun diepste wezen, te zijn of niet te wezen – hoeveel woordspelige krantenkoppen zijn mogelijk over de oorlogswezen en hun gevecht om erkenning? Was het niet zo serieus, je kon er een avond mee vullen. Maar hun strijd tegen de idiote situatie waarin ze na de oorlog tegen hun wil terecht kwamen duurt nu al een half leven lang. Daarom deze week, alweer, de wezen. In het omslagverhaal het merkwaardige lot van Mimi Gutmann, die na zoveel jaren, publicaties, onderzoeken, correspondentie en wat niet al, nog steeds niet krijgt waar ze meent recht op te hebben.

We scheppen geen genoeg in deze berichtgeving. Het gaat toch elke keer weer over, ik zeg dit met nadruk, een gerespecteerde instelling als het JMW. Het JMW is na de oorlog van onschatbare waarde geweest bij het verheffen van een gebroken en gewonde gemeenschap tot wat we nu zijn: zwaar aangedaan, maar niet verslagen. Daarom juist zou het JMW sieren als de rafelrandjes die er van haar voorgangers zijn overgebleven, aan het huidige JMW – en wat er met de wezen is gebeurd, is zo'n onafgehecht randje – eindelijk eens recht worden gebreid. Dat het om relatief geringe bedragen gaat, doet er niet eens toe. Het gaat om de erkenning dat niet alles na de oorlog even soepel is verlopen. Het is even navrant als schrijnend te moeten constateren dat aan een onderzoek naar die wezen tonnen kunnen worden besteed, terwijl voor datzelfde bedrag plus een kleine verontschuldiging de bestaansgrond voor datzelfde onderzoek was weggefallen.

Nu ligt er een onderzoek dat voor beide partijen een open einde oplevert in deze slepende kwestie. Die rafelranden besmeuren de talliet van de goede werken van het JMW. We doelen dan niet op de knopen van de tsietsiet, die ons eraan herinneren waarom we bestaan en die onvermijdelijk zijn bij het maatschappelijk werk voor zo'n lastige bevolkingsgroep, maar op de rafelranden van een voormalig beleid dat deels was gebaseerd op botsende ego's en ingegraven stellingen en dat vaak over de rug ging van kinderen die geen besef hadden van wat hen overkwam. Dat oude beleid moet nu rechtgebred worden. (PD)

BINNENLAND

4

Mimi stapt naar de rechter

Bijna zeventuizend gulden. Zoveel had Le-Ezrath Ha-Jeled oorlog-swees Mimi Gutmann moeten uitkeren. Dat is nooit gebeurd. Om geld gaat het niet, wel allereerst om genoegdoening. Het verslag van een gevecht.

PORTRET

18

Muziek als religie

Zoon van een rabbijn, meest getalenteerde saxofonist, bruggenbouwer met bebop, best geklede man van het land. Benjamin Herman is het allemaal en blaast een aardig deuntje weg.

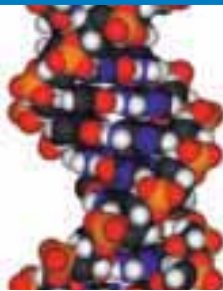

KUNST

20

Kritisch Joods cabaret Kwatsch

Kwatsch: Jiddisch voor onzin. Maar cabaret Kwatsch brengt alles-behalve onzin. Voorheen nostalgische liedjes, maar in hun vierde programma neemt de hele Joodse wereld op de hak.

RELIGIE

28

Eerst erf-onderzoek, dan huwelijk

Het jodendom kent een aantal steeds hardnekkig terugkerende erfelijke ziekten. Alle onderzoeken rechtvaardigen, meent rabbijn Raph Evers, tijdig DNA-onderzoek: voor het huwelijk.

- 4 Mimi Gutmann
- 8 Varia
- 10 Kort binnenlands nieuws
- 12 Joodse wereld
- 14 Kort buitenlands nieuws
- 16 Opinie
- 18 Portret Benjamin Herman
- 20 Cabaret Kwatsch
- 24 Boek: Roestvrijstaal van Philip Staal
- 27 Groene Bar/Bat Mitswa's
- 28 Genenscreenen
- 30 Bloeme Evers en Sidra
- 34 Brieven
- 39 Fotoreportage

Omslagfoto: NIW fotoarchief
Het artikel op p. 27 verscheen eerder in *The Forward*.

Fl. 306,46 en fl. 6611,62.
Over deze bedragen ruziet
Samenwerkingsverband-
JMW met oorlogswees
Mimi Gutmann. Het gaat
haar allang niet meer
om het geld.

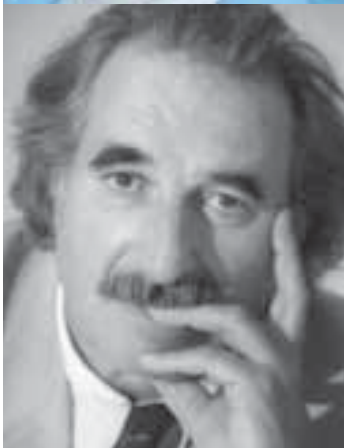
DAPHNE MEIJER

Wezenloos gevecht

FOTO: JOODS HISTORISCH MUSEUM AMSTERDAM

Oorlogswees in Israël, begin jaren vijftig. Linksonder: Mimi Gutmann, Harry van den Bergh

Deze weken beraadt Mimi Gutmann zich op juridische stappen jegens Samenwerkingsverband-JMW voor haar ene claim, en is zij bij hetzelfde Samenwerkingsverband-JMW in bezwaar gegaan tegen het afwijzen van haar andere claim. Dit klinkt complex, dus hoe zit het ook alweer? Een reconstructie tot zover, op basis van de documenten, en met behulp van *Rekenschap* van Frits Hoek en Johan Joor, en *Kind van de rekening* van Elma Verhey.

De zaak Mimi Gutmann is tot dusver de enige zaak van een Joodse oorlogswees tegen JMW waarin een wees haar gelijk heeft gekregen en JMW moet betalen. JMW probeert haar nu echter met een minimaal bedrag af te schepen. De kwestie is een voorbeeld van hoe JMW zich in het verleden heeft opgesteld en nog steeds opstelt tegen de oorlogswezen. De complicatie zit hem in het feit dat Mimi Gutmann twee claims had ingediend bij JMW: zij deed zowel navraag naar de erfenis van haar oom, die is beheerd door haar voogdijorganisatie en die zij nooit heeft ontvangen, als naar het Jokos-geld van de Duitse overheid, dat in 1961 door haar voogdijorganisatie is

ontvangen en dat evenmin ooit aan haar is uitgekeerd. Die voogdijorganisatie is, weinig verrassend, Le-Ezrath Ha-Jeled, de stichting die in 1945 werd opgericht voor de zorg van Joodse oorlogswezen, en die in 1982, na eerder al te zijn gefuseerd met andere voogdijorganisaties, opging in JMW. Pijnlijk is dat Mimi haar verzoeken een groot aantal jaren heeft gedaan samen met haar oudere zus Hanna, maar dat Hanna inmiddels aan kanker is overleden. Mimi zelf, inmiddels ook al weer 74, verkeert in zo'n slechte gezondheid dat het haar niet lukt om vanuit Israël naar Nederland te komen. Alleen al de taxirit van Asjkelon naar het vliegveld van Tel Aviv kan zij niet aan. De strijd met de JMW-bestuurders wordt dus schriftelijk uitgevochten.

Mimi vertelde in juni 2008 aan het *nw* dat het haar allang niet meer om het geld ging. „Ik beschuldig JMW niet. Maar als ze geen gelijk hebben en mij is onrecht aangedaan, of zoals Hans Vuijsje schrijft foutief gehandeld, weet het dan goed te maken en probeer mij niet ook te beduvelen om een paar centen.”

Tien jaar geleden schreef Mimi's zus Hanna Gutmann een brief aan JMW. Hanna was geboren in 1926 en met haar ouders in 1933 van

FOTO: JOODS HISTORISCH MUSEUM AMSTERDAM

Opvang van immigranten in Israël, jaren vijftig

Duitsland naar Nederland gevlucht en had in Nederland ondergedoken gezeten. In 1934 had zij een zusje gekregen: Mina, die Mimi werd genoemd. Na de bevrijding bleek dat hun ouders waren omgebracht. Hanna was toen 19, en Mimi was 11. Beiden waren stateloos en bovendien nog minderjarig. Mimi kwam na enig heen en weer gepingpong tussen opk en Le-Ezrath onder voogdij van Le-Ezrath Hajeled. Hanna bleef twee jaar pupil van opk, tot zij meerderjarig werd. Mimi werd opgenomen in de Berg-stichting in Laren, Hanna woonde op zichzelf.

Mimi vertrok in 1951 met een groepje van 23 pupillen uit de Berg-stichting naar kibboets Gvar-Am in Israël. Hanna Gutmann verhuisde mee. Een jaar later volgde een tweede groep van 11 tieners uit de Berg-stichting. Het was achteraf gezien, een noodlottige beslissing van de voogden van deze wezen om de kinderen, zonder afgeronde opleiding, naar een plek te sturen die hen in die jaren niets te bieden had dan armoede en onveiligheid.

Mimi trouwde een jaar na aankomst met Avraham Pflingst, met wie zij in 1959 de kibboets verliet en met wie zij sindsdien in Asjkelon woont. Ook Hanna trouwde. De banden met Nederland verwaterden, slechts afen

toe was er nog contact met officiële instanties. Toen Mimi meerderjarig werd, stuurde Le-Erath een formulier waarin men aanbood haar financiële belangen in Nederland te blijven behartigen. Niet wetend dat zij überhaupt enige financiën had, tekende zij. Hanna had zo'n document al eerder getekend.

In Nederland behartigde Le-Ezrath de belangen van de voormalig pupillen bij de stichting J okos. Elma Verhey schrijft: Voor de verdeling van de schadevergoeding van de

Mimi kan niet bewijzen dat ze niet ontvangen heeft, wat ze nooit ontvangen heeft

Duitse overheid voor inboedels was eind jaren vijftig de Stichting Joodse Kerkgenootschappen en Sociale Organisaties in Nederland opgericht (Jokos). Claims moesten via deze organisatie worden ingediend. De zusjes vulden eind jaren vijftig op aandringen van Le-Ezrath claim-formulieren in 'voor de Jokos'. Ook zij bleken recht te hebben op Jo-

kos-geld, samen fl. 6611,62. Zij zouden dit geld echter nooit ontvangen en hoorden er niets meer over van Le-Ezrath. Omdat zij in Israël woonden en wel iets anders aan hun hoofd hadden, verdween de Jokos naar de achtergrond.

Nogmaals Elma Verhey: *Begin jaren zeventig bleek dat er in het Jokos-Fonds elf miljoen gulden was 'achtergebleven'. Het geld werd verdeeld onder joodse organisaties. Vier miljoen gulden kwam ten goede aan jmw, op voorwaarde dat, wanneer er zich in de toekomst nog rechthebbenden zouden aanmelden, jmw de claims zou afhandelen en uitbetalen.*

De Jokos-administratie kwam bij jmw in het archief te rusten. Dit betekende dus dat jmw in een andere hoedanigheid, als 'zichzelf' en niet als opvolger van Le-Ezrath, verantwoordelijk werd voor de afwikkeling van nagekomen Jokos-claims. Jarenlang bleef dit archief onaangeraakt, tot eind jaren negentig de discussie losbarstte over de restitutie van door de overheid, banken en verzekeringsmaatschappijen geroofd geld van omgebrachte Joden. Tijdens deze discussie begonnen de Joodse oorlogswezen zich te roeren. Zij werden 'wakker' toen lotgenoten overlevenden en nabestaanden opriepen hun financiële

FOTO: JOODS HISTORISCH MUSEUM AMSTERDAM

Naar Israël geïmmigreerde oorlogswees

FOTO: ARCHIEF NIW

Jonge wezen aan tafel in de opvang in een kibboets, in Israël, jaren vijftig

administratie nog eens goed na te pluizen. Kon men nog recht laten gelden op erfenissen en claims van vroeger, zoals bijvoorbeeld Jokos-claims?

Een van deze wezen was Hanna Gutmann, die zich afvroeg wat er met het Jokos-geld van haar en haar zus, en met de erfenis was gebeurd van hun oom Jozef Einhorn, de broer van hun moeder. Zij schreef zoals gezegd in 1998 een brief om inlichtingen aan jmw-directeur Hans Vuijsje. Twee jaar lang hoorde zij niets.

Elma Verhey vervolgt: *Vier jaar nadat in 1998 de oproep om schadeclaims in te dienen was uitgegaan, zuchtte jmw nog steeds onder de druk van de honderden brieven over al dan niet uitbetaalde Jokos-claims. De antwoorden van jmw waren dan ook buitengewoon gedetailleerd. Om welk dossiernummer het gaat, welk familielid, wanneer hij/zij werd geboren, waar hij/zij woonde, wanneer de claim is ingediend, wanneer het bedrag is uitbetaald, via welke bank – geen gegeven ontbreekt. Maar het antwoord aan de oorlogswezen is komt er steeds op neer dat het geld is overgemaakt aan de Twentsche Bank te Amsterdam, op de rekening van Le-Ezrath Ha-Jeled.* Ook Hanna en Mimi Gutmann ontvingen uiteindelijk zo'n brief de van jmw-directeur.

Elma Verhey concludeert in haar boek dat de zakelijke toon van jmw wel valt te begrijpen. De vermogensdossiers van de wezen waren in 1975 grotendeels vernietigd. Zo viel voor jmw in de jaren 1998-2002 niet na te gaan wat er met het geld was gebeurd nadat het be-

gin jaren zestig op de rekening van Le-Ezrath was gestort.

jmw stelt er al jaren ervan overtuigd te zijn dat de medewerkers en bestuursleden van Le-Ezrath te goeder trouw hebben gehandeld, en dat er daarom geen aanleiding is te veronderstellen dat er geld is verduisterd. Dit was een van de uitgangspunten van het weerwoord *Een goede naam* dat Hans Vuijsje in 2005 schreef in reactie op het boek van Elma Verhey. Men heeft de vermogens van de instellingen in de 'Fusie' keurig beheerd en zich aan de vigerende wetten gehouden op het punt van wezenzorg. Hierin krijgt hij deels bijval van de auteurs van *Rekenschap*, het rapport dat vorige maand verscheen over het rechtsherstel van de wezen, zij het dat de auteurs van *Rekenschap* toegeven dat er op dit punt weinig te onderzoeken valt, aangezien de financiële dossiers van de wezen zijn vernietigd en men zich tot bestuursnotulen moest beperken. Wegens tijdgebrek hebben de onderzoekers van *Rekenschap* niet bij het Beheersinstituut, waar de dossiers van afgewikkelde erfenissen liggen bewaard, kunnen zoeken in de dossiers van de erflaters van de wezen. Elma Verhey stelt in haar boek dat Le-Ezrath begin jaren zestig misschien de Jokos-gelden heeft verrekend met nog uitstaande rekeningen voor de zorg voor de wezen. Dit zou ook kunnen gelden voor de kinderen die op alija gingen naar Gvar-Am, zoals Mimi, aangezien voor hun reis en hun 'uitzet' veel kosten in rekening zijn gebracht. Ook Johan Joor beschrijft deze reis, met de aan de wezen

in rekening gebrachte kosten, zeer uitgebreid in deel II van *Rekenschap*.

Er volgde een jarenlange strijd tussen jmw en de familie Gutmann om de Jokos-gelden en daarnaast ook om de erfenis van hun oom, een bedrag van fl. 306,46. Dit is een ander, maar evenzeer schrijnend voorbeeld over hoe er met het geld van de wezen is omgegaan. Mimi's en Hanna's oom van moederskant, Josef Einhorn, was in de sjoa omgekomen. Zijn erfenis bedroeg zo'n duizend gulden. Aan de afwikkeling van deze erfenis werd in 1950 begonnen. Een andere oom van de zusjes, S. Einhorn, zag hierop af van het geld van zijn broer, zodat zijn nichtjes Hanna en Mimi voor meer geld in aanmerking zouden komen. Hij meldde dit aan Le-Ezrath. Le-Ezrath schreef hem in 1952 hierover dat het geld zou worden besteed aan iets praktisch voor de nichtjes, de aankoop van een elektrisch kacheltje, dat in 1952 zou worden meegenomen naar kibboets Kvar-Am door de tweede groep vertrekkende wezen. Mimi noch Hanna hebben dat kacheltje ooit gezien.

In werkelijkheid duurde het tot 1961 alvorens de erfenis geheel was afgewikkeld door de zogenoemde boedelnotaris. Wat er vervolgens mee is gebeurd, is een groot mysterie. Vermoedelijk heeft Le-Ezrath het ontvangen en voor andere doeleinden gebruikt, bijvoorbeeld om oude rekeningen van te betalen voor Mimi's verblijf in de Berg-stichting, maar daar is geen bewijsstuk van te vinden.

Weeshuis in een kibboets, jaren vijftig

Oorlogswezen in Israël, jaren vijftig

Voor een goed begrip: Le-Ezrath had die paar honderd gulden niet nodig om de begroting rond te krijgen of de nog in de instellingen verblijvende weeskinderen niet van de honger te laten omkomen. In *Rekenschap III* van Frits Hoek is te lezen dat Le-Ezrath begin jaren zestig kon beschikken over een vermogen van drie miljoen gulden. Men had de paar honderd gulden voor Mimi en Hanna zonder enig probleem kunnen uitbetalen.

Wat betreft deze erfenis heeft Mimi Gutmann, na een lange, lange weg, uiteindelijk gelijk gekregen. In eerste instantie reageerde JMW negatief. In een brief van 22 februari 2007 schreef voorzitter Harry van den Bergh over de erfenis van haar oom dat er geen aanwijzingen waren dat de boedelnotaris het geld van de erfenis aan Le-Ezrath had overgemaakt en dus ook niet dat Le-Ezrath het vervolgens voor andere doeleinden had gebruikt. „Indien de boedelnotaris niet tot uitkering van de erfenis van uw oom zou zijn overgegaan, behoort dit tot de verantwoordelijkheid van de betrokken notaris.” Dat is niet het probleem van JMW, en JMW wees Mimi's claim daarop af.

Mimi Gutmann ging hiertegen in beroep bij de Bezwaarcommissie die JMW en de wezenorganisaties in het leven hadden geroepen en die bestond uit notaris mr M.P. Bongard, accountant mr dr C.D. Schaap en advocaat mr M. Velsink. Deze besliste 13 juni 2008 in haar voordeel: de meisjes Gutmann waren bij hun meerderjarigheid akkoord ge-

gaan dat Le-Ezrath hun financiële belangen zou behartigen, en dus had Le-Ezrath er bij de notaris achterheen moeten zitten dat het geld van de erfenis daadwerkelijk werd uitgekeerd. JMW bood aan de erfenis, 306,46 dus, te betalen, vermeerderd met een factor 2 plus wettelijke rente. Ter vergelijking: tijdens de onderhandelingen van het cjo over de geroofde aandelen en banktegoeden met de Nederlandse banken en verzekeringsmaatschappijen werd het uiteindelijk overeengekomen bedrag vermenigvuldigd met een factor 2!

Mimi Gutmann ging daarom tegen de factor 2 in bezwaar. JMW reageerde verontwaardigd met een eindbod: factor 4,567, ofwel een bedrag van 630 euro. Men voelde zich niet verplicht tot een hogere factor, 'men had immers ter goeder trouw gehandeld, en evenmin was JMW een beleggingsmaatschappij geweest'. Mimi kan hiertegen in beroep bij de kantonrechter. Dat zal zij binnenkort dan ook doen.

In de tussentijd was er nog sprake van een verzoek aan JMW om de eventuele hoorzitting van de Bezwaarcommissie in Israël te laten plaatsvinden, en Mimi in staat te stellen zich in Nederland te laten vertegenwoordigen door een advocaat. JMW weigerde deze verzoeken in te willigen.

Najaar 2008 lag de Jokos-claim van Mimi Gutmann bij het bestuur van JMW. Dat de Jokos ooit was toegekend, was zonneklaar. Mimi had immers de beschikking over de brief die Hans Vuijsje haar en haar zuster

Hanna in mei 2000 hierover had gestuurd. In deze brief beschreef hij de Jokos-betalingen voor de gestolen huisraad uit hun ouderlijk huis aan de Nieuwe Prinsengracht in Amsterdam, voor een bedrag van fl. 6611,62, voor haar en haar zus. Duitsland had dat geld betaald, en op 25 oktober 1961 was het aan Le-Ezrath overgemaakt. Wat er vervolgens mee gebeurd is, is niet meer na te gaan, aangezien de financiële dossiers zijn vernietigd.

Harry van den Bergh stelde, in een e-mail van 3 november 2008 aan Mimi, dat het bestuur van JMW daarom haar claim afwees, omdat 'het bestuur van mening is dat u de claim niet kan bewijzen. Het bestuur van het Samenwerkingsverband-JMW kan een claim alleen toekennen indien er voldoende bewijs zijdens claimant bestaat dat er fouten zijn gemaakt. Wij kunnen niet tot die conclusie komen.'

Waarbij we weer terug zijn bij de vicieuze cirkel: Mimi zegt dat het geld nooit is overgemaakt. Zij kan van iets dat zij nooit ontvangen heeft echter moeilijk bewijzen dat zij het nooit ontvangen heeft. Er bestaat geen bewijs dat het geld *niet* is overgemaakt en ergens anders aan is besteed. De financiële dossiers zijn immers vernietigd. JMW heeft ook geen bewijs dat het geld *wel* naar Israël is overgemaakt. De financiële dossiers zijn immers vernietigd. Het is het woord van Harry van den Bergh tegen Mimi Gutmann.

Mimi Gutmann kan bezwaar aantekenen bij de Bezwaarcommissie. En dat gaat zij ook doen. <

Twee weken geleden publiceerden wij in NIW 8 een open brief van een oorlogswees. Deze week een reactie van een lotgenoot. Naam en adres bij de redactie bekend.

Antwoord aan 'Ik ben een wees'

Beste wees,

Net zoals jij ben ik ook een wees. Net zoals jij ben ik uit de oorlog gekomen zonder ouders en praktisch zonder familie. En net zoals jij ben ik bestolen. Niet door de mensen van Le-Ezrath, maar, naar mijn smaak erger, door mijn voogd, een nabij familielid. Le-Ezrath was toeziend voogd, dat wel. Toen ik de afrekening kreeg van het beetje geld dat mij bij mijn meerderjarigheid werd toegeschoven, merkte ik dat ik daaruit mijn huisvesting in dat verdomde kindertehuis in Laren had mogen betalen. We zijn dus zowel generatie- als lotgenoten en juist daarom wil ik een weerwoord laten horen. Natuurlijk is het een schandaal dat we niet alleen onze familie maar ook gedeeltelijk ons geld kwijt zijn. En natuurlijk gaat er geen dag voorbij waarop we niet wrang aan de verschrikkelijke gevolgen van de shoa worden herinnerd. Maar, beste wees, als we eerlijk zijn moeten we toch toegeven dat de meesten van ons zich ondanks alles aardig hebben gered. Sommigen - de sterken onder ons - op eigen kracht, anderen door het onvolprezen werk van diverse maatschappelijke instellingen. Ik ben me er zeer van bewust dat geen enkel bedrag ooit voldoende zou zijn geweest om al het leed te vergoeden. Maar uiteindelijk kwam er de wuv. Veel te laat en niet als pensioen maar als goedbedoelde, maar averechts werkende, inkomensvervangende ondersteuning. Niet helemaal zoals de oorlogsslachtoffers zich dat wensten, oké, maar uiteindelijk kwam de wuv er wel. En het was, en is, voor heel veel mensen een zegen, ook voor mij. Nog weer veel later kwam de MAROR en ook daarvan kun je alweer zeggen dat die laat, vaak schrijnend te laat, kwam. Maar hoe dan ook, geen mens kan ontkennen dat de Nederlandse staat voor ons (en ik spreek uitdrukkelijk over ons) Joodse oorlogsslachtoffers haar verantwoording heeft genomen. En neemt. Dat is in belangrijke mate te danken aan het voortreffelijke werk dat JMW namens ons heeft gedaan en nog doet.

Daarom krijg ik de pest in als ik nu lees over pogingen om JMW en haar bestuurders te laten bloeden voor fouten die voorgaande bestuurders hebben gemaakt. Ik heb geen inzicht in de financiën van JMW maar ik heb niet de indruk dat de organisatie armlastig is. Gelukkig niet want ze doen daar in de Lairessestraat nuttige dingen voor Joodse Nederlanders. Als we willen dat er in Nederland een Joodse gemeenschap blijft bestaan, en wie van ons zou dat niet willen, dan is JMW de enige organisatie die daarvoor kan zorgen. De kerkgenootschappen hebben in ruim 50 jaar bewezen dat dat aan hen niet kan worden overlaten. JMW heeft voor haar werk geld nodig. Daarom kan ik geen begrip opbrengen voor mensen die nu nog – na nota bene 60 jaar – proberen hen aangedaan financieel onrecht alsnog vergoed te krijgen.

Beste wees. Uit je brief spreekt veel onverwerkt verdriet. Dat hebben alle Joden van onze generatie. Maar ik lees ook dat je moeder en grootmoeder bent. Ik ben vader en grootvader. Als ik 63 jaar na de oorlog de voorlopige balans opmaak is die uiteindelijk toch wel heel positief. Tegenover de debetkant van geen ouders, geen familie en (g)een opvoeding in een koud harteloos kindertehuis staat de creditkant die bestaat uit mijn in de maatschappij geslaagde kinderen en mijn kleinkinderen. Kleinkinderen die er voor zorgen dat mijn na de oorlog zo goed als uitgestorven familienaam weer her en der te horen is. Dat maakt me blij en gelukkig.

Jouw kinderen en kleinkinderen zouden jou toch ook gelukkig moeten stemmen. En daarom heb ik weinig begrip voor de sombere toon van je ingezonden brief. Dat wilde ik je even laten weten.

Beste groet,
Ik ben ook een wees

„Wezen zelf niet gehoord”

Na jaren waarin de drie oorlogswezenorganisaties vooral elkaar naar de keel vlogen, is er nu tram-melant ontstaan tussen het Verbond Belangenbehartiging Vervolgingslachtoffers vbv en dr. Johan Joor. Joor is een van de auteurs van *Rekenschap*, het grote rapport over het vermogensbeheer van de oorlogswezen. Zijn opdrachtgevers waren JMW, de Israëlische wezenorganisatie SINJOI en het Nederlandse vbv. Nadat zij het hadden gelezen, distantieerden SINJOI en vbv zich er echter van. Als mede-opdrachtgevers hadden zij graag gezien dat Joor en Hoek nog meer onderzoek hadden gedaan, onder andere in archieven in Israël. Joor en Hoek beperkten zich echter tot de institutionele wetgeving in Nederland en de archieven van JMW en OPK. SINJOI en vbv zit ook dwars dat de onderzoekers geen interviews hielden met de meest voor de hand liggende ervaringsdeskundigen: de Joodse oorlogswezen zelf.

De kritiek pareren Joor en Hoek in hun onderzoeksrapport. Zij wijzen erop dat de centrale onderzoeksvraag niet luidde: hoe waren de ervaringen van de wezen? maar: hoe heeft Le-Ezrath het ervan af gebracht 'binnen het vigerend overheidsbeleid', dat wil zeggen als club die klem zat tussen de eisenpakketten van het ministerie van Binnenlandse Zaken en het ministerie van Justitie. In dit licht heeft Le-Ezrath het niet slecht gedaan. Joor en Hoek schreven, zij het niet met zoveel woorden, dat het hen niet kwalijk te nemen is dat de onderzoeksuitkomsten niet bevallen. Wie een ander resultaat wilde, had andere onderzoeksvragen moeten formuleren.

Ook over de andere kwestie: wat betekent het dat de financiële dossiers zijn vernietigd, verschillen Joor en Hoek en JMW enerzijds, en de wezenorganisaties anderzijds, van mening. Volgens Joor, Hoek en JMW is er sprake van een samenloop van omstandigheden. JMW ging verhuizen en had geen ruimte meer voor al die oude papierrommel, en daar hoeft niemand verder iets achter te zoeken, dat is één interpretatie. JMW greep de kans om belastende feiten te laten verdwijnen, dat is een andere interpretatie. De keurige mensen in de besturen zouden zich nooit verrijken ten koste van de wezen, is weer een andere interpretatie. *You gotta be kidding*, tenslotte, is ook een interpretatie.

Invijds zijn de eerste reacties op *Rekenschap* aan het binnendruppelen. Op de website van het vbv gooide prof. Arnold Heertje de knuppel in het hoenderhok naar

aanleiding van het juichende persbericht dat JMW op 14 november, de dag dat het rapport uitkwam, naar het ANP stuurde. De onderzoekers stellen volgens het persbericht 'dat er geen aanwijzingen zijn voor systematisch misbruik van gelden'. Volgens Heertje hadden de onderzoekers en JMW dat nooit zo mogen opschrijven. Ook wijst hij op de grote steen des aanstoots – het vernietigen van de archieven. Heertje trekt de conclusie: men mocht, maar men had het zeker niet *hoeven* doen. Dat de bestuurders van JMW dat toch gedaan hebben, terwijl men wist dat er misschien ooit nog Jokos-claims zouden volgen, rechtvaardigt de conclusie niet dat er geen bewijs van wanbeheer te vinden is. Dat de begeleidingscommissie zo'n positieve conclusie trekt uit het onderzoek en JMW dat in een persbericht rondstuurt, begrijpt Heertje daarom niet.

Heertje's conclusies op de vbv-website zijn tegen het zere been van onderzoeker Johan Joor. Hij heeft inmiddels een woedende e-mail gestuurd naar Flory Neter, voorzitter van het vbv, eindredacteur van het vbv-blad en de website, en een van zijn opdrachtgevers. „Wij merken hierbij op dat het vbv ons van professor Heertje's 'contra-expertise' niet in kennis heeft gesteld en ons, nog minder, de publicatie van professor Heertje's beschouwing op de site heeft gemeld, laat staan ons de gelegenheid heeft gegeven om hierop te reageren. Aangezien wij als onderzoekers ook in opdracht van het vbv hebben gewerkt, is het voor ons onbegrijpelijk dat het vbv ons niet over deze activiteiten heeft geïnformeerd.” Joor komt nogmaals terug op het vernietigen van de financiële dossiers van de wezen. Het is, schrijft Joor, niet gebeurd omdat het *mocht*, maar uit een noodzaak, vanwege het dreigende ruimtegebrek in het nieuwe JMW-kantoor. Er is dus geen informatie verdonkeremaand, aldus Joor.

Meest boos maakt hij zich echter nog om het feit dat het vbv op de website wel een kort stukje van prof. Heertje plaatst, en niet de tekst van zijn rapport. Vbv'ers worden zo niet in staat gesteld hun eigen conclusies te trekken. En daar heeft hij natuurlijk gelijk in.

Flory Neter, voorzitter van het vbv, e-mailt het NIW dat er iets mis is met de vbv-site, waar meer artikelen over *Rekenenschap* op zijn gezet, die echter niet te downloaden zijn. Elk vbv-lid dat het rapport wil hebben, kan het krijgen. Tot dusver liep het nu niet bepaald storm; Flory had maandag 8 december pas vier exemplaren kunnen slijten. (DM)

Ayalon Oorlogsmisdadiger?

Fris terug van het reces had de Tweede Kamer weer alle tijd voor de echt belangrijke zaken. En dan hebben we het niet over de crisis – *not the economy, stupid!* - maar over het kritisch volgen van de enige democratie in het Midden-Oosten: Israël. De Kamerleden Van Bommel van de SP en Azough en Diks van GroenLinks zaten er weer bovenop. Zo zou het CID1, dat bij het symposium over '60 jaar Israël' in mei meende met minister Ami Ayalon een Israëlische minister als spreker te hebben geïnviteerd, een 'oorlogsmisdadiger' hebben uitgenodigd: diezelfde Ayalon, aldus de SP en GroenLinks. Volgens deze partijen zou een Palestijnse activist, Khalid Al-Shami tijdens zijn ondervraging in 1999 door de veiligheidsdienst Shin Bet zijn gemarteld. En omdat Ami Ayalon tussen februari 1996 en mei 2000 de baas was van die veiligheidsdienst, lag arrestatie voor de hand. Naar eigen zeggen is deze Al-Shami tijdens zijn ondervraging hard aangepakt. Zo zat hij aan een stoel vast, kreeg nauwelijks slaap en was het koud. Maar of dat onder 'misdaden tegen de menselijkheid' valt, is de vraag. Beide politieke partijen spreken in elk geval voorzichtigheidshalve van 'vermeende martelingen'.

Ook bij de ministers van Buitenlandse Zaken en Justitie visten beiden achter het net. Zij antwoordden minzaam dat 'het relaas van de heer Al-Shami' hen bekend was, in het midden latend of het waar was. Uit antwoorden op Kamervragen blijkt dat Justitie pas na zijn vertrek beseftte dat Ayalon te vervolgen viel. Pikant is dat tijdens genoemd CID1-symposium minister Maxime Verhagen een van de sprekers was, met twee stoelen naast hem.... Ami Ayalon. Volgens SP en GroenLinks zou er op hoog ambtelijk niveau zijn voorkomen dat Ayalon werd gearresteerd. Ook Israëlische bronnen, zoals de Yedioth Ahronot, bevestigen dat verhaal. De minister ontkent dat ambtelijk contact krachtig. Wordt dus nog vervolgd. Alleen is het dan zeker niet Ayalon die vervolgd wordt. Die zal wel zo verstandig zijn om Schiphol voortaan te mijden. De Kamerleden wijzen tenslotte de regering nogmaals op de verplichtingen, aangegaan onder de nogal ruime benaming Verdrag tegen Foltering en Andere Wrede, Onmenselijke of Onterende Behandeling of Bestrafing. Of deze alertheid van SP en GL ook opgaat voor Hamas-bestuurders, verantwoordelijk voor de mensonterende situaties in de overvolle Palestijnse gevangenissen, moet nog blijken. (PD)